

Милан Недељков

Знаменита ковинско-коморанска породица Монастерлија

Породица Монастерлија пореклом је из северне Грчке, из даљег Епира. Као и остали богати трговци Грко-Цинџари, и Монастерлије су на територији Аустроугарске тражили заточиште од турског зулума. Породица се, вероватно још у XVI веку, овамо преселила и придржила Ковинском православном српском обществу.

После „Дугог рата“ 1606. године – као што је то познато – део српског становништва из Српског Ковина преселио се у варош Коморан, који је остао на хабсбуршкој територији, неокупиран од Турака. Међу пресељеним Ковинчанима налазили су се и – сада већ посрбљени – Монастерлије. 1655. године један члан породице, заповедник шајкашке флотиле, „обервајда“ Петар Монастерлија, – заједно са другим богатим пресељеним ковинским српским трговцима – добија наследну племићку титулу.

У коморанској српској цркви се налази неколико престоних икона чији је ктитор Петар Монастерлија. На једној од тих икона остао је и ктиторски запис „Моленије Петра Монастерлије, лета 1660“.

Срби Коморанци имали су значајну улогу за време Бечког или Великог рата (1683-1699) и за време Велике сеобе Срба (1690), а међу њима се посебно истичао Јован, син Петра Монастерлије. Јован Монастерлија се помиње приликом похода аустријског херцега Карла Лотариншког, који је, после катастрофалног турског пораза под Бечом, марширао поред Дунава, преко Коморана, у намери да ослободи Ђур, који је бранио последњи будимски паша Ибрахим. У тој бици и у бици за Острогон истакле су се српске катоне (коњаници) из Коморана, које је предводио храбри и образовани официр Јован Монастерлија. После ослобођења Будима, изгледа да се Јован са једним делом војске вратио у Коморан као стална посада тврђаве. Следеће податке о Монастерлији имамо само из каснијих времена, из 1689. године, када се спомиње у борбама у одбрамбеним града Голупца од турске опсаде.

Јануара 1690. године браћа Монастерлије, изгледа, задају кућу. У коморанском Протоколу је забележено, да су се задужили у црквеном благајни на суму од 608 форинти и 40 новчића, што је у оно време била велика сума, вероватно, градили су велику барокну кућу, какве су у то доба зидане у Коморану.

14. априла 1690. године Јован Монастерлија и Адам Фелдварија у име града Коморана, од цара Леополда I, добијају потврду оних повластица које је раније имао Српски Ковин. О Адаму Фелдварија знамо да му породица потиче из Дунафелдвара, мађарске варошице на десној обали Дунава, испод Чепелског острва, где је већ почетком XVI века живела значајна српска колонија (још и данас постоји српска црква – у лошем стању). Као

и Монастерлије и породица Фелдвари се настанила у Коморану, када су се бројне српске породице овамо доселиле из Српског Ковина. Забележено је, да је дед Адама Фелдварија, Никола обновио коморанску српску православну цркву, која се налазила под тврђавом, али касније, по наређењу немачког команданта гарнизона, Пухајма, „Немци разрушише 20. маја 1648. ту цркву и проширише на оном простору град, те Срби морадоше нову цркву да саграде“.

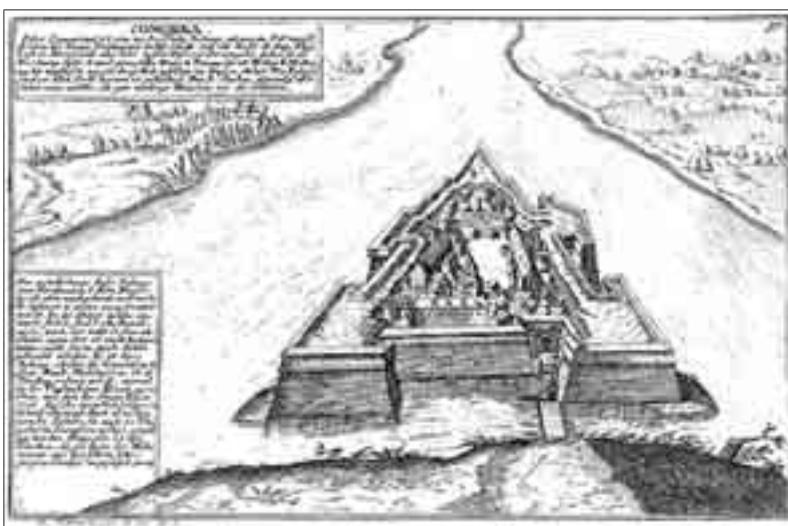
присуствовао је и патријарх са епископима. Пред њима је командант Зага уручио Јовану Монастерлији царски декрет Леополда I о именовању за српског подвојводу (Vice Ductor Rasciane Militiae, 11. април 1691.). То именовање је дао цар на предлог коморанских Срба, у једној критичној фази турско-аустријских ратова, тако је хтео да придобије Србе да се масовно укључе у те битке на његовој страни. Сада је Монастерлија постао заповедник српске војске у Хабзбуршком цар-

Бранковићу, у коме му шаље свој благослов и жеље за успех његове мисије, као вође српског народа и чувара светог Престола, називајући га „Богоизабрани предводитељ новога Израиља и Господар целе Српске земље“ и „свете лозе деспотске изабрани цвет“ и „Блажени Христов војник“. Из овога се види да су односи патријарха Арсенија III и Ђорђа Бранковића били веома срдчни и присни. Обојица су деловали у правцу одазивања на позив Леополда, који је упућен свим хришћанским народима за ослобођење од Турака и стављање под његову заставу. Када је букнуо аустријско-турски рат, предложио је Бранковић царској управи да као војвода, подигне српски народ против Турака и да се створи независна српска држава под његовим деспотством. Аустријски двор је на почетку овог наивног грофа искористио за врбовање Срба у царску војску, али касније су га ухапсили (1689) и до смрти (1711) га држали у заточењу, исправа у Бечу у интернату, па у неким гостионицама, а на kraju je prebačen u varošiju Hēb.

Грофа Бранковића „војводу“ су српски прваци често посећивали, много је помагао у формулisanju разних предлога и представки у вези са српским привилегијама. Многи су интервенисали да се пусти на слободу, али царска управа то није дозволила, већ је искористила да је титула војводе тако већ заузета и Монастерлија је могао бити само подвојвода.

Јула 1691. године дошао је у Будим маркграф Лудвиг Баденски аустријски војсковођа. Српска војска, око десет хиљада људи, са Монастерлијом на челу, приклучила се аустријској армији, која је кренула преко Мохача према Осијеку. Српска војска је ишла десном обалом Дунава, како би се сусрела са Мустафом Џурилић-пашином војском, која је прешла Саву код Београда. Хришћанска и турска војска се сусрела 19. августа исте године у близини варошице Сланкамена. На почетку битке пао је Мустафа Џурилић, на збуњене Турке одлучујући јуриш је извршио Монастерлија на челу српске војске. После победе Монастерлија и српска војска добили су висока признања од бечког двора. Монастерлији је цар даровао земљиште у Толнајској жупанији.

Док је патријархов однос са Адамом Фелдваријом био близак и отворен – Фелдварија, који је перфектно говорио немачки и мађарски, и изврсно се сналазио у бечким вишним круговима, и практико је патријархову делегацију у Беч – дотле је са Јованом Монастерлијом однос био пун неповерења. Патријарху се тако чинило, да је вицегенерал вишег поузданог аустријског официра, него одани подвојвода српског народа. То се види и у многим патријарховим писмима из овога доба. Али то неповерење је временом, изгледа, ишчезло.

Коморански град, бакрорез из XVI века

Коморанска српска православна црква посвећена Пресветој Богородици

Адам је био образован човек, са надимком „дијак“, што значи да је завршио Латинску школу. За време Велике сеобе, и после у борбама за привилегије, Адам Фелдвари је постао шире познат у српском народу. После Београдског сабора, (18. јуни 1690.) када су се Срби са патријархом Арсенијем III Чарнојевићем припремали да пређу у Угарску, новоименован капетан српске војске, Јован Монастерлија, налазио се на јужној граници Угарске, прикупљао је српску војску. Почетком идуће, 1690. године се налази на челу српске војске, у Будиму, где је командант Будима барон Андреј Зага врши смотру „рацке милиције“ на брду Сент Гелерт. Тој свечаности

ству. Ако поставимо питање зашто је добио титулу само подвојводе а не самог војводе, или ако је Монастерлија постао подвојвода, ко је био војвода, добићемо интересантан одговор: војвода је био гроф Ђорђе Бранковић, кога је бечка управа ухапсила и држала у заточењу.

Гроф Бранковић је интересантна личност наше историје. Пореклом је из Ердеља, учествовао је у многим дипломатским пословима. О свом пореклу је веровао да је из славне лозе деспота Бранковића, себе је сматрао „војводом“ српског народа. Патријарх Арсеније III Чарнојевић је 5. маја 1688. године упутио писмо „деспоту“ Ђорђу II